

առաջ: Գարձեալ մի անգամ եւս թշուառ հայ ազգը կորստեան անդնդին մօտեցաւ, դարձեալ մի անգամ եւս հայ ազգը զգաց, որ իր գլխին ծանրացել է ՚Նախախնամութեան աջն եւ հասել է իր վերջին օրը. կարծես երկնային եւ երկրային բոլոր ոյժերը — սով, ժանտախտ, հուր, սուր եւ թուր միաբանել էին՝ այդ բազմաշարժար նահատակ ժողովուրդը ջնջելու եւ բառնալու երկրիս երեսից . . . : Բայց յառաջ մեզ հարկաւոր է մի որոշ գաղափար տալ այն ժամանակուայ քաղաքական դրութեան եւ Հայաստանի վիճակի մասին, որպէս զի գաղթականութեան պատճառն ակններեւ լինի:

Բ.

1453 թուին մայիսի 29ին մի սարսափելի եւ չարագուշակ լուր դղրդեց համայն Եւրոպան: Սուլթան Մէհմէտ առել էր Բիւզանդեան կայսրութեան մայրաքաղաք՝ հռչակաւոր Ա. Պոլիսը: Արեւելեան անբարոյականացած, կնատ եւ քծնող կայսրութիւնը զառամելով, վասնելով իր ոյժը շուայլութեան, զեղխութեան եւ անառակ կեանքի մէջ, չկարողացաւ դիմադրել Օսմանեան ցեղի վայրագ բայց թարմ ոյժին. նա ընկաւ, տապալուեց եւ նրա աւերակների վրայ մահմետական աշխարհն իր յաղթանակի դրօշը կանգնեցրեց: Այդ օրից Փոքր Ասիան եւ Հայաստանը, որ միշտ իր աշխարհագրական դիրքի պատճառով զանազան ազգերի պատերազմի եւ արշաւանքի թատերաբեմն է հանդիսացել, այլ